

**Drogpolitiskt
handlingsprogram
Tjörns kommun 2009-2010**

Innehållsföreteckning

Bakgrund	3
Nationellt	3
Västra Götalands regionen	3
Tjörns kommun	3
Droger	4
Definition droger	4
Drogvanor	4
Uppföljning Drogpolitiskt handlingsprogram	9
Uppdraget	10
Syfte med drogpolitiken på Tjörn	10
Inriktningsmål för Tjörns kommun	10
Mål som gäller barn	10
Mål som gäller ungdomar	11
Mål som gäller vuxna	11
Genomförande och uppföljning	12
Sammanställning av mål och nyckeltal	14

Bakgrund

Nationellt

I de nationella målen för folkhälsan lägger riksdagen grunden för hur Sverige ska skapa förutsättningar för en god folkhälsa på lika villkor för hela befolkningen. Riksdagen betonar betydelsen av att motarbeta ojämlikheter i ohälsa som bottnar i kön, klasstillhörighet, etnicitet eller sexuell läggning. Ett framgångsrikt folkhälsoarbete förutsätter insatser inom flera politiska områden. I regeringens proposition ”En förnyad folkhälsopolitik” 2007/08:110 betonas föräldrastöd, självmordsförebyggande arbete, kost och fysisk aktivitet samt minskad användning av tobak som särskilt viktiga områden

Ett av de nationella målområdena är ”Tobak, alkohol, narkotika, dopning och spel”. Inom detta målområde betonar regeringen behovet av förstärkt samverkan med den ideella sektorn. Vidare föreslås ett antal prioriterade områden som; insatser för barn i familjer med missbruksproblem, stödinsatser för föräldrar samt ansvarsfull alkoholserving.

Västra Götalands regionen

I Regionfullmäktiges budget för 2009, ”En region öppen mot omvärlden”, poängteras att folkhälsoarbetet ska bedrivas effektivt, systematiskt och vara kunskapsbaserat. Folkhälsokommittén har ett särskilt ansvar att ta tillvara, sammanföra och sprida regionens olika kompetenser och projekt för ett framgångsrikt arbete i att stärka hälsan. Vidare betonas behovet av tidiga insatser, där särskilt familjecentralen lyfts fram som en viktig arbetsform. En fungerande familjecentral kan vara en metod att nå fler föräldrar i form av föräldrastöd och utbildningar. Ett prioritet mål i budgeten under avsnittet ”Förebygga sjukdom och främja hälsa” är att:

- Ungas användning av alkohol, tobak och andra droger ska minska.

I Västra Götalandsregionens folkhälsopolitiska policy ”Det goda livet” nämns sex utmaningar för det gemensamma folkhälsoarbetet. Under utmaningen ”Goda levnadsvanor” beskrivs att en god hälsa och en sund hälsa påverkas till stor del av samhällets sociala, ekonomiska, miljömässiga och kulturella förhållanden. För att främja goda levnadsvanor behövs stödjande miljöer som är positiva för människans hälsa och hälsoutveckling.

Tjörns kommun

I de styrande partiernas budget för 2009 har kommunstyrelsen och övriga nämnder i uppdrag att Tjörns kommun ska utses till en säker och trygg kommun i enlighet med WHO´s riktlinjer.¹ Enligt dessa riktlinjer har drogförebyggande insatser hög prioritet och framförallt organisationen av det förebyggande arbetet. Tillsammans med regionen har Tjörns kommun under drygt 10 års tid finansierat ett lokalt samverkansorgan som har till uppgift att initiera och koordinera kommunens folkhälsoarbete, Rådet för folkhälsa och hållbar utveckling.

¹ Källa Budget 2009 Tjörn - möjligheternas ö

I rådet ingår politiska representanter från samhällsbyggnads-, barn och utbildnings-, sociala och kultur och fritidsnämnden samt regionens hälso- och sjukvårdsnämnd fyra. Dessutom ingår förvaltningschef för samhällsbyggnadsförvaltningen, tjänsteman från hälso- och sjukvårdskansliet och folkhälsoplanerare. Rådet ska ses som en mötesplats för samverkan kring olika folkhälsofrågor. Uppdraget för rådet är att fastställa mål och inriktning för folkhälsoarbete i kommunen, men även skapa förutsättningar för finansieringen av olika folkhälsoinsatser. I rådets verksamhetsplan för 2009 är olika hälsofrämjande insatser bland barn och ungdomar ett av de fem prioriterade områdena. Övriga områden är bland annat att Tjörn utifrån WHO's riktlinjer ska bli en Säker och Trygg kommun.

Droger

Definition droger

Det finns många olika typer av droger i vårt samhälle, både legala och illegala. Synen på vad som är en drog samt vad som kännetecknar en drog skiljer sig mellan olika sammanhang. I det lokala drogförebyggande arbetet är det viktigt att ha en tydlig definition, dels för att undvika missförstånd, men även för att kunna formulera gemensamma och tydliga mål. Det förebyggande arbetet måste utgå utifrån ett helhetsperspektiv och den verklighet som omger våra kommuninvånare, därför har vi valt att inkludera legala och illegala droger i samma definition:

Med droger avses vi substanser som är beroendeframkallande och/eller substanser som är sinnesförändrande ex tobak, alkohol, narkotika, cannabis, centralstimulantia, opiater, hallucinogener, bensodiazepiner, samt lösningsmedel och dopingpreparat.

Drogvanor

Tobak

Nationellt har tobaksrökningen minskat bland både män och kvinnor och i alla socioekonomiska grupper sedan 1980-talets början. Sedan början av 1970-talet har snusningen ökat, och under 1990-talet ökade andelen snusare bland både kvinnor och män. Drygt 23 procent av männen och 3 procent av kvinnorna i Sverige snusar.² Enligt Liv och Hälsa rapporterar 9 procent av Tjörns befolkning 16-84 år att de är daglig rökare.

² Prop. 2007/08:110 En förnyad folkhälsopolitik

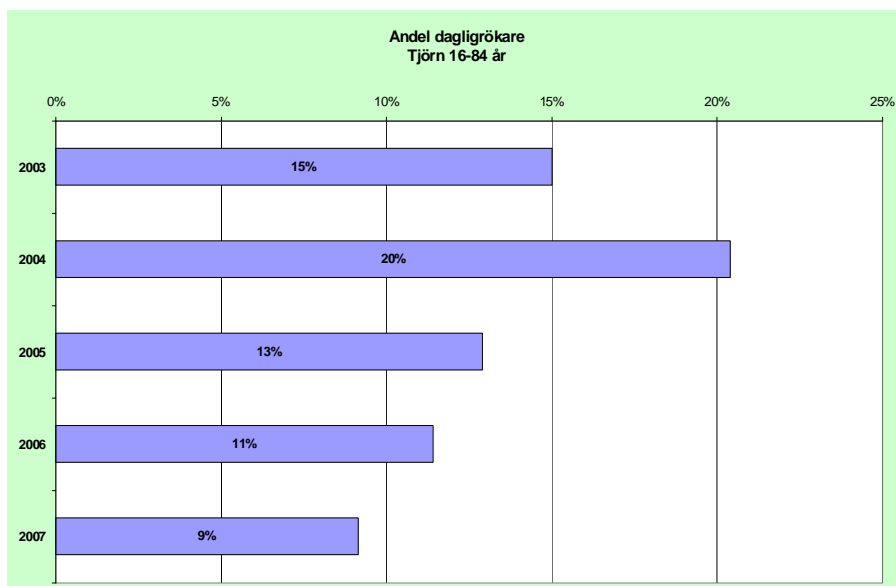
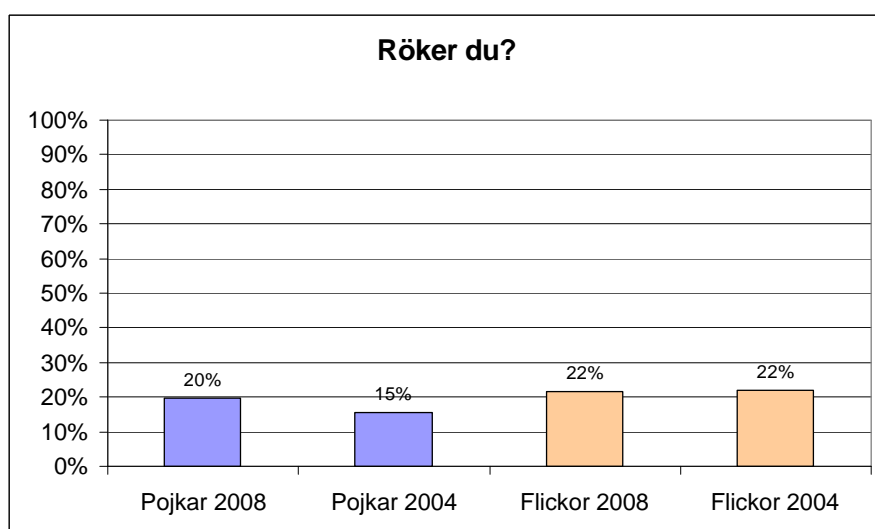

Bild 1. Daglig rökare på Tjörn Källa: Hälsa på lika villkor 2007

Våren 2008 gjordes en ungdomsenkät bland samtliga elever i årskurs nio, andelen pojkar som röker har ökat sedan förra mätningen 2004. Bland flickorna är det samma andel som vid förra mätningen. Tendensen till ökad rökning bland pojkarna har också setts nationellt. Fortfarande är det fler flickor som röker, 30 procent bland flickorna jämfört med 20 procent bland pojkarna.

Riket: pojkar 20 procent flickor 30 procent
Bild 2. Röker du? Källa: Ungdomsenkäten år 9 2008

I motsvarande undersökning i årskurs två vid Nösnergymnasiet uppges 38 procent av männen respektive 37 procent av kvinnorna att de röker. Vid Tjörns gymnasieskola svarar 43 procent av männen och 57 procent av kvinnorna att de röker. Skillnaderna mellan gymnasieskolorna bör tolkas försiktigt eftersom undersökningsmaterialet är relativt litet och skillnaderna kan bero på tillfälligheter. Nationellt är dock tendensen tydlig att frekvensen av rökare är högre vid yrkesförberedande program. Vid Tjörns gymnasieskola finns både turism- och sjöfartsprogrammet. Undersökningen visar också att 64 procent vid Tjörns gymnasieskola har

rökt vattenpipa. Det finns anledning att få en fördjupad kunskap om denna typ av rökning, bland annat hur regelbunden den är.

Alkohol

Skadlig konsumtion av alkohol kan leda till förödande konsekvenser. Betydligt fler män än kvinnor har en riskabel alkoholkonsumtion. Skillnaden tycks dock minska med den nuvarande utvecklingen. Andelen kvinnor med riskabel alkoholkonsumtion ökar något medan det är omvänt för männen. De flesta riskkonsumenter när det gäller alkohol finns bland unga vuxna.³

Alkoholkonsumtionen ökade med nära 30 procent under perioden 1996–2004. Sedan toppåret 2004 med över 10 liter ren alkohol per år, minskade konsumtionen till 9,8 liter 2006. Under 2007 har konsumtionen varit konstant. Ökningen fram till 2004 orsakades främst av att resande införseln och smuglingen gick upp. Nedgången därefter beror framför allt på en minskad resandeförsel. (Prop. 2007/08:110 En förnyad folkhälsopolitik)

Nedanstående bild visar att det finns en större andel unga män på Tjörn med riskabel alkoholkonsumtion än genomsnittet i Västra Götaland.

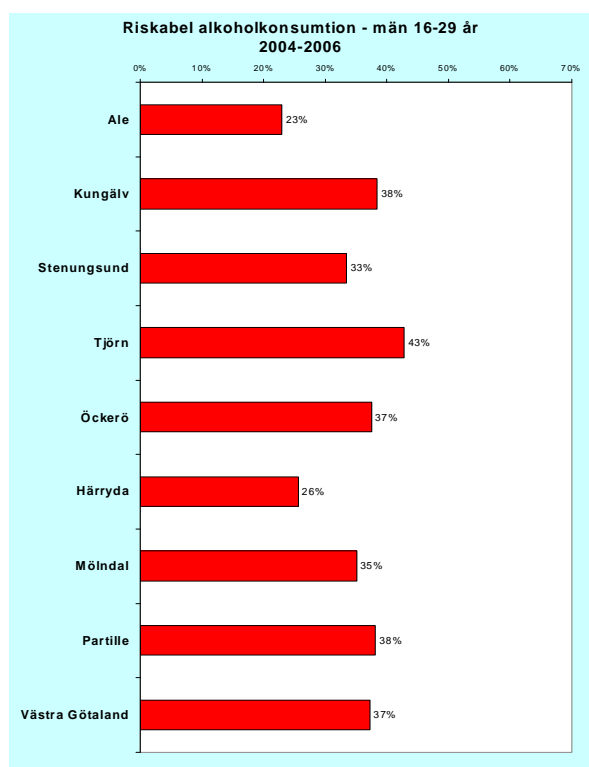

Bild 3. Andel med riskabla alkoholvanor män 16-29 år, Västra Götaland 2004-2006

Källa: Hälsa på lika villkor 2007

³ Beräkningen av riskabla alkoholvanor tar hänsyn till individens; totala alkoholkonsumtionen, hur ofta alkohol konsumeras, mängden alkohol som dricks vid varje tillfälle samt hur ofta man dricker sig berusad.

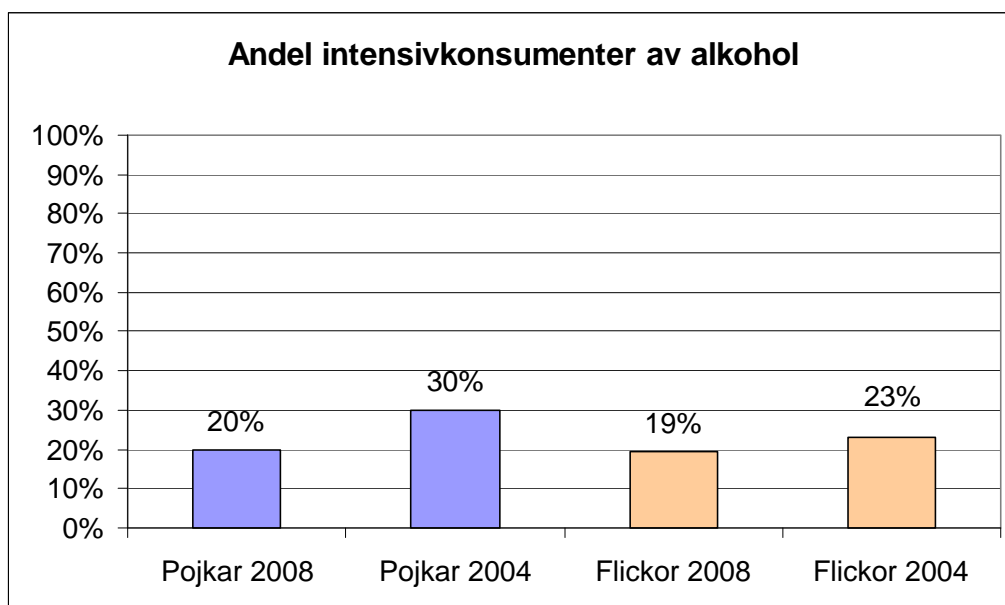
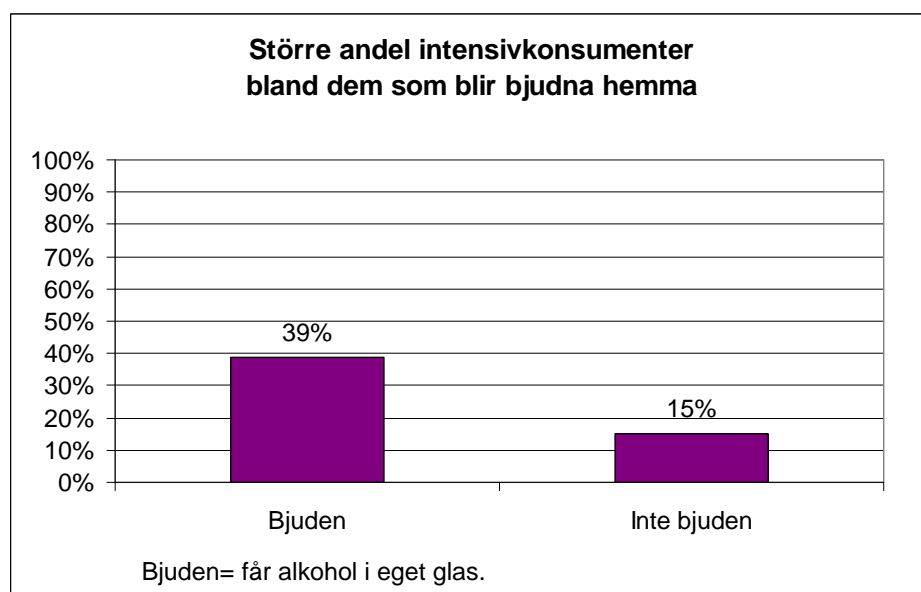

Bild 4. Andel Intensivkonsumenter av alkohol årskurs 9. Källa: Ungdomsenkäten år 9 2008

Andelen intensivkonsumenter i årskurs 9 har minskat sedan den förra undersökningen och ligger nu under genomsnittet för riket. Det nationella genomsnittet var 23 procent både bland pojkar och flickor.⁴ Vid Tjörns gymnasieskola är andelen intensivkonsumenter 59 procent bland pojkarna och 66 procent bland kvinnorna. När det gäller problem i samband med alkoholförtäring uppger mer än 35 procent gymnasiet att de åkt med någon som varit berusad eller kört moped berusad. Generellt upplever kvinnor att de i större utsträckning haft problem i samband med alkoholförtäring.

⁴ Intensivkonsumtion i det här sammanhanget är att man dricker en alkoholmängd vid ett och samma tillfälle som består av sex burkar starköl starköl eller 18 cl starksprit, en gång i månaden eller oftare.

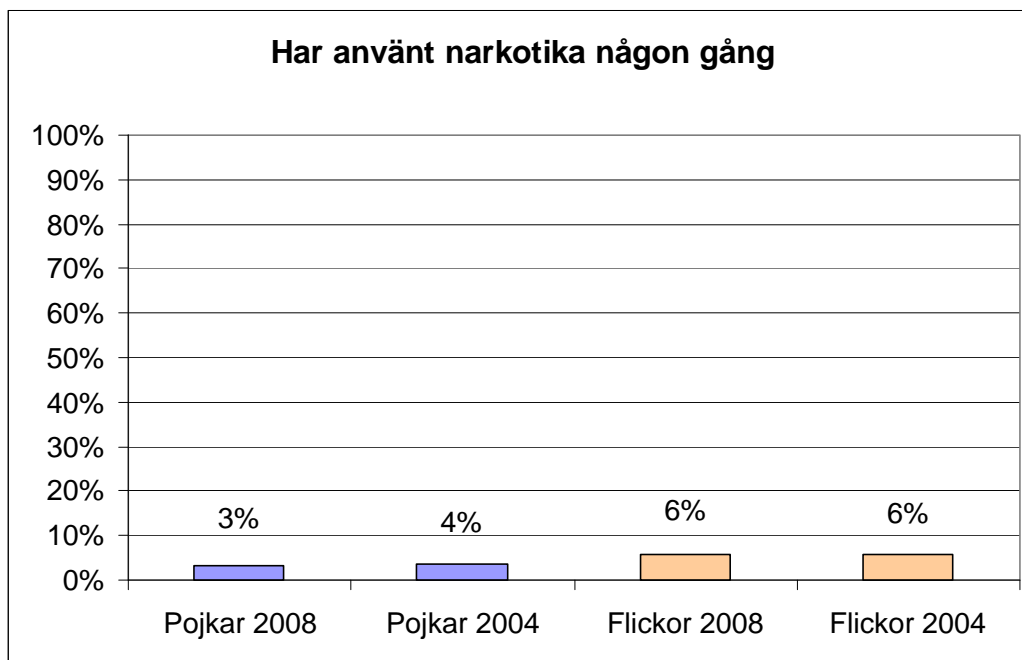
**Bild 5. Samband mellan intensivkonsumenter och om man blir bjuden hemma eller inte.
Källa: Ungdomsenkäten år 9 2008**

Det är en mindre grupp ungdomar, ungefär var femte, som blir bjuden på alkohol hemma av sina föräldrar. Bland pojkarna uppger 54 procent och flickorna 42 procent att de aldrig blir bjudna på alkohol av sina föräldrar.

Narkotika

Cannabis i form av hasch och marijuana är den vanligaste förekommande narkotiska drogen i Sverige. Forskning visar att narkotikabruket i hög grad styrs av fyra faktorer: pris, tillgänglighet, normer och beroende. Åtgärder som påverkar dessa faktorer är därför angelägna och i synnerhet åtgärder för att begränsa tillgängligheten. Sambandet är starkt mellan narkotikaanvändning och bruk av andra droger som tobak och alkohol.

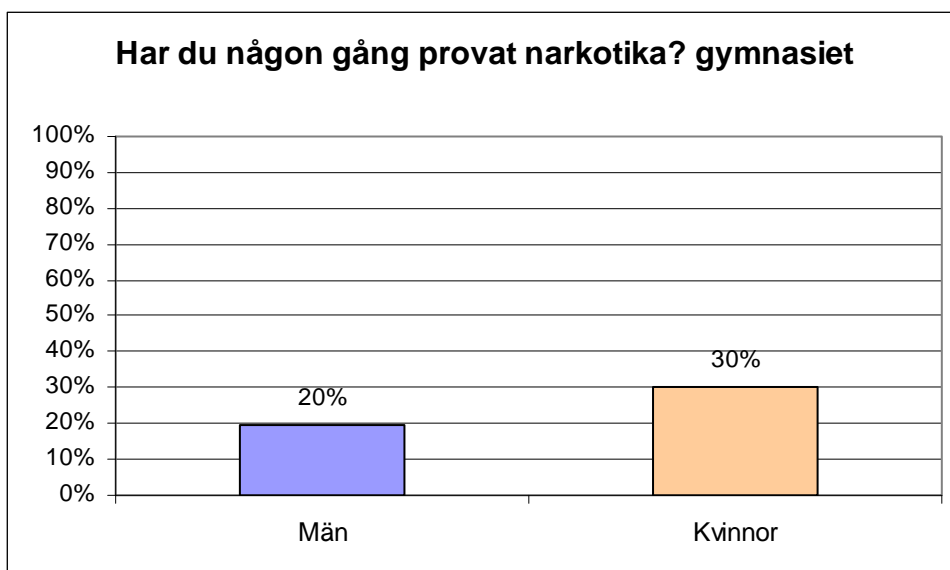
Enligt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, som varje år genomför undersökningar, ökade narkotikaanvändningen bland ungdomar i årskurs 9 successivt under andra halvan av 1990-talet och början av 2000-talet. Som högst var det 2001, då 10 procent av pojkarna och 9 procent av flickorna angav att de använt narkotika. Därefter sjönk narkotikaanvändningen och 2007 var andelen 7 procent för pojkar och 5 procent för flickor.⁵

Riket: pojkar 6 procent flickor 5 procent

Bild 5: Har du använt narkotika någon gång? Källa: Ungdomsenkät år 9 2008

⁵ Prop. 2007/08:110 En förnyad folkhälsopolitik

Riket: män 17 procent kvinnor 13 procent

Bild 7: Har du provat narkotika någon gång? Tjörns gymnasieskola

Källa: Ungdomsenkäten 2008

Vid Tjörns gymnasieskola är det en större andel ungdomar i den här undersökningen som uppger att de provat narkotika än i riket och Nösnergymnasiet. Ungefär 16 procent uppgav att de provat hasch mer än en gång och ca 8 procent att de provat någon annan sorts narkotika mer än en gång.

Uppföljning Drogpolitiskt handlingsprogram 2004-2008

Kommunens ”uppväxtgrupp” har sen antagandet av det drogpolitiska handlingsprogrammet 2004, träffats fyra gånger per år. Målsättningen med gruppen är att träffas förvaltningsövergripande och samordna de tre olika förebyggande nätverk som finns vid Häggvalls - och Blekets högstadieskola samt Tjörns gymnasieskola. Gruppen representeras av rektorerna vid våra högstadieskolor, rektor vid gymnasieskolan, IFO-chef, fritidsgårdschef, ungdomskultursekreteraren, folkhälsoplaneraren, skolchef, räddningschef och polisen.

Tjörns kommun har från länsstyrelsen under fem år beviljats medel till drogförebyggande arbete, något som även inneburit förstärkt samordning av det drogpolitiska handlingsprogrammet. Medlen har medfört att kommunen årligen tydliggjort målsättningar och strategier för att uppnå programmets nio olika målområden. Medlen har möjliggjort satsningar på handledare i föräldraprogrammen Active parenting och Örebro prevention program, utbildningsinsatser kring teman som tidiga drogtecken, Internet och barn i missbruksmiljö. Med stöd av länsstyrelsens medel har också Livbojen haft resurser att starta en stödgrupp för tonåringar. Medlen har även använts till föräldraföreläsningar, temadagar vid våra skolor, utbildning av handledare i Livskunskap samt att utveckla Saga kulturhus som en mötesplats för våra ungdomar.

Hösten 2004 genomfördes en ungdomsenkät bland samtliga elever i årskurs 9. Under våren 2005 presenterades och diskuterades enkäten bland föräldrar, föreningar, politiker och barn- och ungdomspersonal. I februari 2008 genomfördes en uppföljning av enkäten bland niorna. Till skillnad från tidigare genomfördes även en drogvaneundersökning bland samtliga elever vid årskurs två på Tjörns gymnasieskola och Nösängsgymnasiet.

Andra insatser som gjorts under perioden 2004-2008 är att personalavdelningen tagit fram en drogpolicy för all anställd personal i Tjörns kommun. När det gäller området ansvarsfull alkoholhantering har tillsammans med drogsamordnare och alkoholhandläggare i Stenungsund och Orust olika utbildningsinsatser genomförts. Beträffande kampanjer deltog Tjörns kommun 2008 i den regionala kampanjen "Störa langningen".

Kommunens drogförebyggande arbete har årligen dokumenterats i Rådet för folkhälsa och hållbar utvecklings verksamhetsplan.

Uppdraget

Kommunfullmäktige antog den 11 november 2004 drogpolitiska handlingsprogrammet för 2004-2007. Hösten 2008 fick Rådet för folkhälsa och hållbar utveckling i uppdrag att revidera det drog politiska handlingsprogrammet.

Syfte med drogpolitiken på Tjörn

Programmets syfte är att ange riktningen i kommunens arbete mot droger. Riktningen anges i form av inriktningsmål och mätbara effektmål men också i form av konkreta förslag till nya eller utvecklade insatser. Tjörns drogpolitiska handlingsprogram är allas ansvar, därför berörs flera förvaltningar, myndigheter och organisationer.

Inriktningsmål för Tjörns kommun

- Alkohol- och tobaksfri uppväxt
- Minskad totalkonsumtion av alkohol
- Narkotikafritt Tjörn

Mål som gäller barn

Barn och ungdomar ska inte använda alkohol, narkotika eller tobak under sin uppväxt.

Föräldrasamverkan

Skolan är en naturlig mötesplats till barn i skolålder. Vidare har skolan den unika möjligheten att stimulera föräldrars medverkan i skolans förebyggande- och hälsofrämjande arbete. Föräldrasamverkan ska omfatta alla barn från och med förskolan till och med 18 år.

Ansvarig: Barn- och utbildningsnämnden, Kultur- och fritidsnämnden

Riktade insatser

Barn som visar tecken på ohälsa ska särskilt uppmärksammas och få den hjälp och det stöd de behöver. Speciellt viktigt i ett förebyggande perspektiv är att barn som har missbrukande föräldrar uppmärksammas. Personal inom de kommunala verksamheterna bör därför erbjudas utbildning kring dessa barns livsvillkor och bemötande. Barn till missbrukande föräldrar ska med föräldrars samtycke även fortsättningsvis kunna delta i barngrupper där de möter professionell personal.

Ansvarig: Socialnämnden, Barn- och utbildningsnämnden

Mål som gäller ungdomar

Attityder/påverkan/kunskap

Skolans undervisning om alkohol, tobak och narkotika är betydelsefull, alla barn oavsett rektorsområde ska därför ha tillgång till en relevant hälsoundervisning. Vidare är det viktigt att skolorna samverkar kring fortbildning och sprider olika erfarenheter till varandra.

Ansvarig: Barn- och utbildningsnämnden, Kultur- och fritidsnämnden

Kommunala fritidsaktiviteter

Grundläggande i drogförebyggande arbete är att erbjuda ungdomar under 18 år mötesplatser i drogfria miljöer. Kommunen ska uppmuntra till drogfria initiativ, där ungdomar deltar i planeringen, utformningen samt har konkret inflytande i processen. Vidare ska fritidsverksamheter med kommunalt stöd som riktar sig till ungdomar vara drogfria.

Ansvarig: Kultur- och fritidsnämnden

Riktade insatser

Ungdomar som kommer från hem med missbrukande föräldrar och/eller själva tillhör riskgruppen för att utveckla eget missbruk/beroende ska särskilt uppmärksammas så att de får adekvata stöd-, vård- och behandlingsinsatser. Metoder/rutiner ska utformas så att kommunikation mellan berörda förvaltningar sker på bästa möjliga sätt.

Ansvarig: Kultur- och fritidsnämnden, Socialnämnden, Barn- och utbildningsnämnden

Mål som gäller vuxna

Personalpolicy på arbetsplatsen

Det är av stort värde att kommunen som arbetsgivare kontinuerligt och aktivt arbetar drogförebyggande med sin personal. Vidare ska kommunen som arbetsgivare ha en tydlig drogpolicy för sina anställda. Tjörns kommun som arbetsgivare har en viktig uppgift att uppmärksamma signaler om olika former av missbruk.

Tjörns kommun ska även verka för att andra företag och organisationer arbetar drogförebyggande.

Ansvarig: Kommunstyrelsen och Rådet för folkhälsa och hållbar utveckling

Riktlinjer vid uthyrning av kommunens lokaler

Utgångspunkten är att det inte ska vara tillåtet att bruka alkohol och andra droger i kommunala lokaler inklusive de som förvaltas av Tjörns bostads aktiebolag (TBAB). Undantag kan gälla från sådan verksamhet som bedrivs av en privat entreprenör i aktuella lokaler. Riktlinjer kring förtäring av alkohol ska regleras via de avtal som skrivs med privata entreprenörer och kommunens berörda motpart. Beslut om undantag kring förtäring av alkohol får endast beslutas av ordförande i kommunstyrelsen, med rätt att vidaredelegera. Beslut om antal undantag ska årligen följas upp via den årsredovisningen, som Rådet för folkhälsa och hållbar utveckling sammanställer. Dessa riktlinjer gäller inte TBAB`s hyresrättslägenheter.

Ansvarig: Kommunstyrelsen och Tjörns bostads aktiebolag

Riktlinjer vid representation i Tjörns kommun

Utgångspunkten är att alkohol inte ska serveras i samband med representation i Tjörns kommun. Undantag kan gälla vid exempelvis utländska gästbesök och firande av 25-åring anställning i Tjörns kommun. Beslut om undantag får endast beslutas av kommunchefen och ordförande i kommunstyrelsen, med rätt att vidaredelegera.

Ansvarig: Kommunstyrelsen

Opinionsbildning och information

Attityder i samhället har stor inverkan på konsumtionsmönster. Information har länge varit ett viktigt instrument för att förebygga alkoholskador. Arbetet bedrivs på nationell nivå men bör också bedrivas lokalt. Inriktningen ska vara målgruppsanpassade informationsinsatser och aktiviteter som stimulerar till dialog mellan människor, grupper och organisationer. Ett konkret exempel på insats är dialogen med lokala handlare inför skolavslutningar och storhelger.

Ansvarig: Rådet för folkhälsa och hållbar utveckling

Den kommunala tillsynen

En fortsatt dialog med näringslivet och krogägare kring försäljning och servering betonas. Kommunens riktlinjer för tillståndsgivning och tillsyn, när det gäller serveringstillstånd och precisering om vad som kan utgöra en alkoholpolitisk olägenhet, ska kontinuerligt revideras. Vidare ska kommunen i samverkan med andra myndigheter erbjuda möjligheter till utbildning i ansvarsfull alkoholhantering till krogpersonal. Kommunen ska även kontinuerligt informera om alkohol- och tobakslagen till näringsliv och krogägare.

Ansvarig: Socialnämnden

Riktade insatser

Missbrukare, storkonsumenter och anhöriga till missbrukare ska i samverkan med regionen erbjudas adekvata stöd-, vård- och behandlingsinsatser. Vidare ska anhöriga till missbrukare informeras om sin egen rätt och möjlighet till hjälp. Information, kunskap om missbrukets skadeverkningar och hjälpmöjligheter ska ges till myndigheter, grupper och enskilda.

Ansvarig: Socialnämnden

Genomförande och uppföljning

Erfarenheter från andra kommuner visar att drogpolitiska handlingsprogram enkelt blir visionära och långt ifrån verkligheten. Diskussionen kring återkoppling och konkretisering av programmets olika målområden är därför central. Det bör betonas att drogförebyggande arbete är ett komplext samhällsproblem och förutsätter insatser från olika sektorer. Det drogpolitiska handlingsprogrammet är övergripande och ska vara vägledande för nämnder i deras arbete mot droger.

Huvudansvaret ligger på respektive nämnd, men Rådet för folkhälsa och hållbar utveckling fyller en viktig funktion som samordnare av det drogförebyggande arbetet. Uppföljning av programmet ska årligen ske via en redovisning sammanställd av kommunens drogsamordnare/folkhälsoplanerare. Redovisningen ska innehålla en rapportering över gemensamma insatser. Programmet ska en gång per mandatperiod revideras.

För att kunna uppmärksamma kommande behov ska redovisningen även innehålla uppföljning av nedanstående nyckeltal samt resultat från aktuella lokala och nationella undersökningar.

Följand tio punkter föreslås som en konkret ingång till arbetet med det drogpolitiska handlingsprogrammet under 2009:

- Fortsatt utvecklingen av olika föräldrastödjande program
- Genomföra kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte kring nya föräldrastödjande insatser som exempelvis föräldramottagning och telefonrådgivning
- Utveckla samverkan mellan socialtjänstens handläggare och ungdomsmottagningens personal, när det gäller unga vuxna som ligger i riskzonen för att utveckla ett beroende

- Stöd till projektet ”Pinocchio”, som syftar till förstärkt samverkan kring barn upp till 12 år, där det finns risk att utveckla ett normbrytande beteende
- Initiera utbildningsinsatser för barn och ungdomars personal kring temat barn i missbruksmiljö
- Stöd till Bleketskolans, UCT’s och Häggvallskolans arbete med livskunskaps- och hälsoundervisning
- Stöd till att utveckla hälsoundervisningen i årskurs 6, samt att initiera metodutveckling vid övriga årskurser på låg- och mellanstadiet
- Utveckla skolsköterskornas hälsosamtal som ett återkommande moment i skolans ordinarie hälsoundervisning
- Utveckla inflytande frågor vid kommunens olika fritidsgårdar samt skapa en meningsfull fritid för de grupper som lyfts fram vid kommunens nätverks möten
- Utifrån ungdomsenkäten initiera olika insatser, som exempelvis kompetensutveckling kring hasch, partydroger och tidiga drogtecken

Sammanställning av mål och nyckeltal

För att veta om kommunen är på rätt väg föreslås följande effektmål och nyckeltal utifrån inriktningssmålen:

Alkohol och tobaksfri uppväxt till 18 år

<i>Effektmål</i>	<i>Nyckeltal</i>
Alkoholfri uppväxt	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Andel som <i>inte</i> blir bjudna på alkohol hemma
Höjd debutålder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Andel intensivkonsumenter år 9 ▪ Andel intensivkonsumenter år 2 gymnasiet
Tobaksfri uppväxt	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Andel rökare år 9 ▪ Andel rökare år 2 gymnasiet

Narkotika fritt Tjörn

<i>Effektmål</i>	<i>Nyckeltal</i>
Andelen elever som provat narkotika ska minska under perioden 2008-2010	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Andel som provat narkotika någon gång år 9 ▪ Andel som provat narkotika någon gång år 2 gymnasiet